

شاید بتوان گفت از زمانی که نوع بشر پای بر روی کره خاکی گذاشت زندگی او با طبیعت شروع شد و انسان و طبیعت همواره در یک ارتباط متقابل و نزدیک با یکدیگر بسر برده‌اند و در این فرایند این انسان بوده و هست که با بهره‌گیری از فکر برتر و استعدادهای شگرف خود از این ارتباط بهره برده است.

آیا زندگی و حیات انسان امروز بدون آب و خاک و گیاه امکان پذیر است؟ آب مایه حیات، خاک بستر حیات و هوا مهمترین عامل حیات بشمار می رود و پوشش گیاهی در حفظ این منابع حیاتی حساس ترین و تعیین کننده ترین نقش را ایفاء می کند. وابستگی انسان امروز به مظاهر طبیعت و منابع طبیعی در نقاطی از کره خاکی که تکنولوژی و صنعت هجوم کمتری داشته است گسترده تر و مشهودتر است و منابع طبیعی تجدید شونده سهم بیشتری را در اشتغال و درآمد این جوامع ایفاء می نمایند. جنگلها، مراتع و حوزه های آبخیز پشتوانه ای برای بهبود و افزایش فرآورده های کشاورزی و دامی و حفاظت از محیط زیست محسوب می گردند. این مسئله زمانی روشن تر می گردد که بدانیم امروزه میلیون ها نفر از مردم گیتی از سوء تغذیه رنج می برند و بزرگترین نگرانی جهانی، مسئله تأمین آب شیرین و غذای افراد بشر تلقی می گردد.

بنابراین نقش پوشش گیاهی در عرصه طبیعت نه تنها در ارتباط سه فاکتور مهم حیات یعنی آب و خاک و طبیعت می باشد بلکه اثرات و نقش تعیین کننده دیگری از جمله ایجاد اشتغال، تأمین مواد اولیه کارخانجات، بهبود شرایط محیط زیست، پالایش هوا جذب مواد سمی، رسوب دادن گرد و غبار هوا، تعدیل درجه حرارت، کاهش اثرات مخرب باد و طوفان، تأمین انرژی، ایجاد تفرجگاهها و جلب توریست، حمایت از حیات وحش و حفظ تعادل محیط زیست و از همه مهمتر حفظ تنوع ژنتیکی و... می باشد.

بنابراین کشوری می تواند در مسیر خودکفایی گام بردارد که منابع طبیعی تجدید شونده آن کشور در مسیر تکامل و تعالی باشد. منابع طبیعی هر جامعه ثروت گرانبهائی آن جامعه است که فقط به نسل حاضر تعلق نداشته بلکه میراثی است که از آیندگان در دست نسل فعلی به امانت گذاشته شده است. اگر بخواهیم در آینده جامعه بهتری داشته باشیم، باید از هر اقدامی در جهت حفظ و احیاء و توسعه این منابع فرو گذاری نکنیم در غیر اینصورت فردای ما توأم با فقر، گرسنگی و محیطی آلوده و غیر قابل زندگی خواهد بود.

مجموعه مطالبی که هم اینک و از سوی شما خواننده عزیز مورد مطالعه قرار می گیرد به منظور تنویر در اذهان آحاد جامعه و علاقمندان به منابع طبیعی و ابخیزداری و آشنایی بیشتر شما با سیمای منابع طبیعی و ابخیزداری این می باشد که به صورت تشریحی و نموداری و به جهت بهره برداری لازم تقدیم می گردد.

مراتع

مساحت کل منابع طبیعی استان لرستان ۲۱۰۱۶۶۹ هکتار است که از این مقدار ۸۸۴۳۵۵ هکتار به مراتع اختصاص دارد. اهمیت پوشش گیاهی استان نه تنها از نظر اقتصادی بلکه به لحاظ حفاظت از منابع آب و خاک، تلطیف هوا، تولید اکسیژن و ایجاد جاذبه‌های تفریحی نیز مدنظر می‌باشد.

جدول ۶- مراتع استان لرستان به تفکیک شهرستان

شهرستان	مرتع (هکتار)	درصد مرتع به کل استان
خرم‌آباد	۱۱۱۴۷۱	۱۲.۶
چگنی	۹۰۱۸	۱
پلدختر	۱۱۸۹۰۵	۱۳.۴
الشتر	۵۳۷۰۸	۶.۱
الیگودرز	۱۴۵۵۲۹	۱۶.۵
ازنا	۶۵۶۰۴	۷.۴
دورود	۶۹۱۲۹	۷.۸
کوهدشت	۱۰۳۰۵۹	۱۱.۷
رومشکان	۳۱۷۵۷	۳.۶
بروجرد	۷۷۵۰۹	۸.۸
نورآباد	۹۸۶۶۶	۱۱.۲
جمع	۸۸۴۳۵۵	۱۰۰

اهمیت مراتع

مراتع حیاتی‌ترین بستر توسعه پایدار محیط زیست و پدیده‌های بوم‌شناختی و در حقیقت زیربنایی برای انجام فعالیت‌های دامداری و کشاورزی محسوب می‌شوند.

اهمیت مراتع را می‌توان در ۸ فرایند زیر خلاصه کرد،

۵- تولید گیاهان دارویی

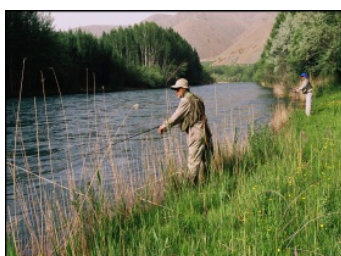
۱- تولید محصولات دامی

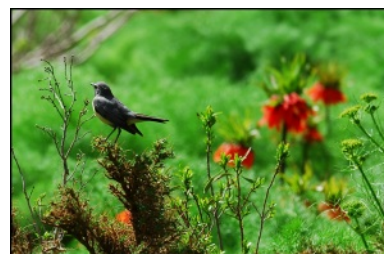
۶- ایجاد مناطق تفرجگاهی

۲- حفاظت خاک

۷- تولید آب و آبیان

۳- حفاظت محیط زیست

۸- حیات وحش و شکار

۴- تولید گیاهان صنعتی

وضعیت و گرایش مراتع استان

میزان ۱۴۶۸۵۷ هکتار از مراتع استان جزء مراتع متراکم است که این سطح عمدتاً بین طبقات وضعیت خوب تا متوسط می باشد. این میزان چیزی در حدود ۱۶/۶ درصد کل مراتع استان را شامل می شود، ۶۷۱۳۵۹ هکتار از مراتع استان جزء مراتع نیمه متراکم است که این سطح عمدتاً بین طبقات وضعیت متوسط تا ضعیف می باشند. این میزان در حدود ۷۶ درصد کل مراتع استان می باشد. مابقی مراتع استان که ۶۴۴۳۹ هکتار می باشند، جزء مراتع کم تراکم است که این سطح عمدتاً بین طبقات وضعیت ضعیف و خیلی ضعیف می باشند. سطح مذکور در حدود ۷.۳ درصد کل مراتع استان می باشد. مراتع متراکم دارای پوشش تاجی بالاتر از ۵۰ درصد و مراتع نیمه متراکم دارای پوشش تاجی بین ۲۵ تا ۵۰ درصد و مراتع کم تراکم دارای پوشش تاجی کمتر از ۲۵ درصد است. عمده مراتع استان بیلاقی و تابستانی هستند که زمان مجاز ورود دام به این مراتع از اوایل خردادماه بمدت یکصد روز برآورد شده است. ۷۷ درصد مراتع استان دارای گرایش پس رونده و ۲۳ درصد دارای گرایش ثابت یا پیش رونده هستند.

مدیریت مراتع و اقدامات انجام شده در خصوص بهبود وضعیت مراتع

جهت ساماندهی بهره برداران مراتع، شناسایی دامداران و بهره برداران ذیحق عرصه های مرتعی در قالب پروژه ممیزی و تنسيق مراتع در سطح مراتع استان به انجام رسیده که طی آن تا کنون تعداد ۹۱۱ سامانه عرفی ممیزی و جهت تعداد ۱۸۶۷۳ بهره بردار پروانه چرای دام صادر گردیده است.

به منظور مدیریت بهتر مراتع در عرصه های مرتعی ممیزی شده اقدام به تهیه طرح های مرتعداری گردیده که تا کنون جهت تعداد ۳۰۳ سامانه عرفی به مساحت ۷۶۱۶۵۱ هکتار طرح مرتعداری تهیه شده است که از این تعداد طرح، تعداد ۳۰۳ طرح به مساحت ۷۶۱۶۵۱ هکتار به تصویب رسیده و تعداد ۱۳۱ طرح به مساحت ۳۲۶۰۵۴ هکتار نیز به مجریان واجد شرایط واگذار گردیده است.

در سامانه های عرفی ممیزی شده و طرح های مرتعداری اقدامات متعددی جهت بهبود و اصلاح مراتع به انجام رسیده است که از اهم آنها می توان به موارد زیر اشاره کرد.

۱- ساماندهی چرای دام در سطح مراتع (نظارت بر نحوه ورود و خروج دام به مرتع و کنترل تعداد دام دامداران)

۲- انجام عملیات اصلاحی از قبیل کپه کاری (کشت گونه های مرتعی به شکل کپه ای)، تبدیل دیمزارهای کم بازده به مرتع (کشت گونه های مرتعی در اراضی دیم کم بازده)، ذخیره نزولات آسمانی (ذخیره آب در جوی های احداث شده بر روی خطوط تراز و کشت گونه های مرتعی در داخل جوی ها)

۳- تهیه و اجرای طرح های مرتعداری

۴- نظارت بر نحوه اجرای طرح های مرتعداری و فعالسازی طرح های مرتعداری راكد

۵- آموزش بهره برداران عرصه های مرتعی

۶- شناسایی و کنترل آفات و امراض گیاهان مراتع

علل تخریب مراتع استان

۱. چرای افراطی و زودرس و دیررس مراتع توسط عشایر.
۲. شخم زدن مراتع و تبدیل آنها به زمین های زراعی.
۳. بوته کنی برای مصارف سوختی.
۴. برداشت بیش از حد و غیر اصولی گیاهان مرتعی برای مصارف خوراکی و دارویی.
۵. آتش سوزی مراتع در اثر سهل انگاری روستاییان و عشایر

چالش های بخش مرتع

- ۱- تبدیل مراتع به سایر کاربری ها بدون توجه به استعداد و قابلیت اراضی و ملاحظات اکولوژیکی
- ۲- واگذاری بی رویه عرصه های مرتعی
- ۳- عدم امکانات و نیروی انسانی متناسب با وسعت مراتع و حجم کار